

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІФУ ПРО КАССАНДРУ В ОДНОЙМЕННІЙ ПОВІСТІ К. ВОЛЬФ

П.Ю. Зінченко, студент групи ФІНБ-1-14-4.0д, IV курс, спеціальність «Філологія (німецька мова і література)».

Науковий керівник: Т.І. Тверітінова, доцент кафедри світової літератури, кандидат філологічних наук.

Стаття присвячена дослідженню трансформації міфу про Кассандру в однойменній повісті німецької письменниці К. Вольф. Простежується формування міфу в античній літературі, виявляються засвоєні традиції та новації в творі К. Вольф.

Ключові слова: міф; традиційні образи; Кассандра; К. Вольф.

The article is devoted to the study of the transformation of the myth of Cassandra in the same-named novelet of the German writer C. Wolf. Formation of myth in the ancient literature is traced, the traditions and innovations mastered in the work of C. Wolf are revealed.

Key words: myth; traditional images; Cassandra; C. Wolf.

Актуальність та доцільність дослідження. Художнє багатство та могутній творчий потенціал античної міфології завжди приваблювали літературознавців, письменників і критиків. Багато поколінь митців використовували для своїх художніх творів образи грецької міфології. Зокрема, до сюжетів, мотивів та образів Троянського циклу міфів зверталися такі письменники, як Дж. Боккаччо, В.Шекспір, Леся Українка, К. Вольф та інші. Втім неоміфологізм літератури ХХ-ХХІ століття постійно викликає науковий інтерес у літературознавців. Цим і був обумовлений вибір нашого дослідження.

Метою статті є дослідження формування міфу про Кассандру в античній літературі та засвоєння традицій і новації зазначеного міфу в однойменній повісті К. Вольф.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) з'ясувати поняття про традиційні образи в світовій літературі;
- 2) простежити формування міфу про Кассандру в античну добу;
- 3) дослідити репрезентацію традиційного образу в повісті К. Вольф «Кассандра».

Аналіз останніх публікацій. На даний момент існує величезна кількість праць, присвячених дослідженню міфу й основних властивостей міфологічного

світогляду. Цим питанням займалися Р. Барт, Е. Голосовкер, А. Гуревич, М.Еліаде, Е. Кассіер, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, О. Ф. Лосєв, Є.М.Мелетинський, М. І. Стеблін-Каменський, М. Фрай, Дж. Фрезер, К. Юнг та інші дослідники. Значний внесок у розвиток теорії традиційних образів зробили А. Нямцу та група науковців Чернівецького держуніверситету (В. Антофійчук, Ю. Гречанюк, Б. Бунчук, О. Червінська та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відродження інтересу до міфу в літературі ХХ століття значною мірою інтенсифікувало процес осмислення поняття «міф». Природу міфологізму нашого часу неможливо зрозуміти без з'ясування сутності достеменної міфології. Важливою рисою міфу є символічність. «Міфологічне мислення, - зазначає Є. Мелетинський, - оперує, як правило, конкретним і персональним; об'єкти зближуються за вторинними чуттєвими якостями, за суміжністю в просторі й часі» [2, с. 13].

Традиційними сюжетами, образами й мотивами називає А. Нямцу ті, що «з певною закономірністю повторюються у літературі різних часів і народів, отримують нове, співзвучніше до епохи-реципієнта змістове наповнення й ідейно-семантичне звучання» [4, с. 74].

Образ Кассандри, однієї з героїнь міфів про Троянську війну, визначається в сучасному літературознавстві як традиційний. Історико- та теоретико-літературні студії, присвячені художній інтерпретації цього образу вітчизняних і зарубіжних дослідників, становлять значний масив.

Найбільш раннє та повне зібрання міфів, відомих давнім грекам, становили, як стверджують дослідники, гомерівські поеми, «головною темою яких були діяння і страждання смертної людини», у тому числі й «обраних» серед смертних – героїв, до числа яких, належала й Кассандра. Протягом наступних двох століть після появи поем Гомера основна частина «сировини» давньогрецької літератури і мистецтва (тобто розрізнені усні перекази й оповідки) «була зібрана й письмово зафіксована» [3, с. 17].

Важливу роль для фіксації міфологічного матеріалу відіграв і скорочений виклад давньогрецьких міфів, зроблений за часів Римської імперії, який

називають «Бібліотекою Аполлодора». Основні структурно-змістові компоненти міфу про Кассандру, закарбовані античною літературно-художньою традицією, можна звести до наступного. Аполлон покохав Кассандру, найкрасивішу серед дочок троянського царя Пріама. Як свій любовний дар, він нагородив царівну здатністю передбачати майбутнє в обмін за обіцянку її любовців. Однак, отримавши подарунок бога, Кассандра не захотіла дотримати свого слова і відповісти на Аполлонове кохання. Тоді зневажений у своїй пристрасті бог, не в змозі відібрати свій дар назад, зробив так, що у пророцтва Кассандри ніхто не буде вірити. Про це розповідає у своїй трагедії «Агамемнон» (рядки 1202-1212), що увійшла до трилогії «Орестея», перший із триади відомих давньогрецьких драматургів Есхіл. Щоправда, дослідники фіксують і дещо пізніший варіант цього міфу, де розповідається про те, що Кассандра та її брат-близнюк Єлен отримали пророчий дар від священних змій у храмі Аполлона (на Троянській рівнині).

Серед тих структурно-змістових компонентів міфу про Кассандру, що були донесені до нас античною літературною традицією, слід назвати колізію «Кассандра-Агамемнон»: при розподілі між ахейцями військової здобичі, у тому числі й полонених жінок троянського царського дому, Кассандра дістається Агамемнону. Цей момент у своїй «Бібліотеці» згадує й «Аполлодор»: «Як почесну нагороду Агамемнон узяв собі Кассандру» [5, с. 28].

Цей сюжетний мотив надзвичайно тісно пов'язаний із заключним моментом життя легендарної пророчиці. Жереб, що перетворив троянську царівну на наложницю ахейського вождя, визначив і її подальшу долю. Приїхавши з Агамемноном до Мікен, де його чекала дружина Клітемнестра, Кассандра, в особі якої та побачила суперницю, була вбита.

Отже, появою тієї сюжетно-змістової єдності, яка сьогодні ідентифікується як «міф про Кассандру», ми завдячуємо саме літературній традиції античності. Використовуючи тексти грецьких та римських авторів, практично усі джерела Нових часів, у т. ч. й найновіші, реконструюють ті ж самі основні компоненти (тематичні мотиви), що на загал формують цілісну структуру міфологічного

сюжету про Кассандру, який вже на кінець доби античності зазнає канонізації і перетворюється на протосюжет для митців наступних епох.

Німецька письменниця К. Вольф до збережених традиційних елементів міфологічної історії Кассандри-провидиці, якій ніхто не вірив, у подієвості додає небагато, наприклад, пристрасне кохання до Енея чи ув'язнення Кассандри її батьком Пріамом. Однак вона створює цілком оригінальну психологічну реконструкцію її характеру, яка є пересторогою для читачів кінця ХХ - початку ХХІ ст.

К. Вольф акцентує в образі Кассандри «передовсім долю неординарної жінки в напружений історичний період» [4, с. 147]. Майбутнє бачиться письменниці в домінуванні не чоловічого, а жіночого начала в суспільстві, моделлю якого є зображення утопічного життя жінок на березі Скамандра.

Відтворюючи багатозаровий внутрішній монолог Кассандри, що стосується різних проявів і координат життя в Трої, зокрема й самоусвідомлення героїні в часопросторі, К. Вольф зображує історію як «пригадане майбутнє». Доля Кассандри інтерпретується в повісті як становлення людського розуму і виявляється через порушення таких проблем: пробудження суб'єкта ціною визнання влади як принципу людських відносин; протест Кассандри як жінки проти раціоналізму чоловіків, які ведуть війни й протиприродний спосіб життя; зосередження оповіді на процесі еволюції головної героїні; передавання через спогади досвіду й установлення дистанції щодо абсолютизму сучасності тощо.

Характеризуючи свою героїню, К. Вольф використовує образи-дзеркала. Кассандра немов би пізнає себе через пізнання навколишніх, відбиваючись у них, як в дзеркалах, що дозволяє автору досягти багатозначності образу головної героїні і одночасно двома-трьома штрихами створювати яскраві образи навколишніх персонажів. Майже кожен персонаж наділений якоюсь властивістю Кассандри в укрупненому вигляді, і ставлення її до нього, перш за все, - ставлення до себе: так Клітемнестра - це втілення бажання особистого щастя; Поліксена - спрага зовнішньої досконалості; Гекуба - втілення загальної поваги; Анхіс - внутрішньої досконалості і спокою, Еней - самотності і любові.

Втіленням цієї самотності є любов до Енея. Син Анхіса, як і сам старець, не є центральним героєм гомерівського епосу, та й у подіях Троянського циклу міфів вони посідали другорядне місце. Однак у повісті Анхіс і Еней - найближчі для Кассандри люди - мотив, привнесений К. Вольф і відсутній у міфі.

Отже, твір К. Вольф про Кассандру оцінений дослідниками як значне явище в переосмисленні традиційного образу. Кассандра в міфі - жертва обставин, жертва дару передбачення, яка страждає і упокорюється. У повісті К.Вольф образ Кассандри - образ-застереження. Пророчиця передбачає загибель двох народів у безглуздій війні.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, мета автора - не просто вільний переказ міфу, але актуалізація його сучасного звучання. Саме тому міфологічний сюжет ускладнений новими, у порівнянні з міфом, образами, які явно асоціюються з історією Німеччини ХХ століття. К.Вольф в образі Кассандри звертає увагу на долю неординарної жінки в напружений історичний період.

Рецепція античного міфу про Кассандру К. Вольф стала результатом художньої інтерпретації образу пророчиці в однойменній повісті письменниці. Образ античної віщунки є трагічним, фатальним, для якої найважливіше було бути вірною правді і призначенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольф К. Кассандра / Кріста Вольф // Иностранная литература. – 1986. – № 1. – С. 100–171.
2. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа / Елеазар Моисеевич Мелетинский. – М: «Восточная литература» РАН, 1995. – 408 с.
2. Моклиця М. В. Міф як альтернативна реальність в літературі ХХ ст. / Марія Василівна Моклиця // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – № 1. – С. 12-19.
3. Нямцу А. Є. Легендарно-міфологічна традиція у світовій літературі / Анатолій Євгенович Нямцу. – К.: Академія, 1997. – 234 с.
4. Пашинина Д. П. Неопределимость мифа и особенности организации мифо-поэтической картины мира / Дарья Павловна Пашинина // Вестник МГУ. Сер. 7. Философия. – 2001. – № 6. – С. 27 – 31.